

УДК 336.763

Юрій Грицай

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ: ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК

Yurii Hrytsai

SECURITIES MARKET IN UKRAINE: THE FORMATION AND DEVELOPMENT

Ринок цінних паперів в Україні складається з ринків акцій, державних та муніципальних облігацій внутрішньої позики, облігацій підприємницьких структур, казначейських зобов'язань, векселів, інвестиційних, ощадних, майнових і компенсаційних сертифікатів, житлових чеків, облігацій зовнішньої позики. Залежно від стадії обігу цінних паперів розрізняють первинний та вторинний ринок. На первинному ринку розміщуються вперше випущені (емітовані) цінні папери, а на вторинному продаються та купуються раніше випущені цінні папери, відбувається зміна їх власників. З точки зору організації, вторинний ринок поділяється на позабіржовий (вуличний), який називають децентралізованим та біржовий (централізований). Необхідною умовою існування ринку цінних паперів є його інфраструктура та наявність державного органу, що регулює обіг цінних паперів і забезпечує необхідну нормативно-правову базу його функціонування. Суб'єктами ринку цінних паперів України є: Державна комісія із цінних паперів та фондового ринку; Національний банк України; емітенти; депозитарії; реєстратори власників іменних цінних паперів; зберігачі цінних паперів; банки; організатори торгівлі цінними паперами; торговці цінними паперами. На формування ринку цінних паперів в Україні значний вплив має той факт, що в українській практиці склалася європейська модель універсального комерційного банку. Тому змішана, проміжна модель ринку цінних паперів, що стихійно обрана в Україні, призвела до того, що на ньому одночасно та з рівними правами присутні і комерційні банки, які мають усі права на операції із цінними паперами, і небанківські інститути. Головними передумовами становлення ринку цінних паперів в Україні є: масштабна приватизація та пов'язаний з нею масовий випуск цінних паперів; створення і діяльність комерційних структур, які залучають кошти на акціонерній основі; розширення практики акумуляції коштів через боргові цінні папери загальнодержавними та муніципальними органами; використання підприємствами та регіонами облігаційних позик, які є більш дешевим видом ресурсів порівняно з банківськими кредитами; поява похідних цінних паперів у процесі розвитку національних ринків товарів, послуг, нерухомості; використання цінних паперів у міжнародних взаєморозрахунках, доступ до міжнародних ринків капіталу; швидке становлення інфраструктури фондового ринку, покращення його технологічної бази; динамічний розвиток і усталена мотивація професійних учасників ринку цінних паперів. Створення і функціонування ринку цінних паперів повинні будуватися на принципах соціальної справедливості, надійності захисту інвесторів, регульованості, контрольованості, ефективності, правової упорядкованості, прозорості, відкритості та конкурентності. Цілісність ринку забезпечується функціонуванням єдиної біржової системи, що діє під егідою Національної фондової біржі, систем Національного депозитарію та клірингу (розрахунків) за цінними паперами. Принцип цілісності потребує впровадження єдиних основних правил щодо ціноутворення на ринку цінних паперів на всій території України.